

Marija Karbić
(Hrvatski institut za povijest, Podružnica Slavonski Brod)

POSJEDI PLEMIČKOG RODA BORIĆA BANA DO SREDINE XIV. STOLJEĆA

UDK 94(497.5 Požega)"11/135"
Izvorni znanstveni članak
Priljeno: ožujak 2005.

Rad se bavi posjedima roda Borića bana, jednog od najvažnijih plemićkih rodova na području današnje Slavonije. Nastoji se utvrditi koje su se zemlje nalazile u posjedu ovoga roda od njegove pojave u vrelima u drugoj polovini XII. stoljeća do odvajanja pojedinih grana roda sredinom XIV. stoljeća.

Ključne riječi: rod Borića bana, plemićki rodovi, posjedi, Požeška županija, srednji vijek.

U ugarsko-hrvatskom kraljevstvu nalazimo, kao i u više zemalja Zapadne i Srednje Europe, plemstvo organizirano u plemićke rodove.¹ Pod pojmom rod podrazumijeva se takav oblik obiteljske strukture koji se temelji na podrijetlu od stvarnog ili izmišljenog zajedničkog pretka. Osim toga, što su povezani krvnim vezama, članovi roda zajednički posjeduju imovinu, te imaju zajedničko sjedište, mjesto pokopa, simbole. Svoju povezanost pokazuju koristeći i zajedničko ime, tj. definirajući se kao taj i taj *de genere* Rod ime obično nosi prema zajedničkom pretku, ali se u nekim slučajevima naziva i po svom glavnom sjedištu. Uz latinske pojmove *generatio* i *genus* za plemićki rod odnosno njegove grane upotrebljavali su se u hrvatskim izvorima pojmovi pleme, hiža i koljeno. Tijekom XIII. i XIV. stoljeća u

¹ Vidi: Jacques Heers, *Family Clans in the Middle Ages: a Study of Political and Social Structures in Urban Areas* (Amsterdam-New York, 1977), 22-31; Damir Karbić, "Hrvatski plemićki rod i običajno pravo. Pokušaj analize", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 16 (1998), 73-74; Isti, *The Šubići of Bribir. A Case Study of a Croatian Medieval Kindred*, PhD Thesis (CEU Budimpešta, 2000), 3-4. Sve te zemlje karakterizira relativno velik broj plemića (u pojedinima čine i do 10% od ukupnog stanovništva), te se u literaturi nazivaju "zemljama brojnog plemstva". Termin "zemlje brojnog plemstva" skovao je Ferenc Maksay. Vidi: Ferenc Maksay, *Le pays de la noblesse nom-breuse*, *Studia historica Academiae scientiarum Hungaricae* 139 (Budimpešta, 1980).

ugarsko-hrvatskom kraljevstvu takav oblik obiteljske strukture nalazimo i među velikašima i među sitnim plemstvom.²

Jedan od najpoznatijih plemićkih rodova na području današnje Slavonije bio je rod Borića bana. Rodonačelnik ovoga roda bosanski ban Borić spominje se u vrelima 50-ih i 60-ih godina XII. stoljeća. Borića neki autori smatraju samostalnim bosanskim vladarom i saveznikom ugarsko-hrvatskog kralja (V. Klaić, F. Šišić, N. Klaić), dok ga drugi drže njegovim vazalom (M. Perojević, V. Čorović, A. Babić, M. Dinić, S. Ćirković).³ Zastupnici teze da je Borić bio ugarski saveznik, a ne vazal, pozivaju se na vijest koju donosi bizantski historičar Kinam, koji opisujući rat između cara Manuela Komnena i ugarsko-hrvatskog kralja 1154. godine, piše da je u ratu sudjelovao i Borić, te za njega kaže da je bio saveznik (*σύμμαχος*) ugarskog kralja.⁴ Ipak, kao što je upozorio V. Čorović, ovdje treba imati na umu da riječ *σύμμαχος* ne označava samo saveznika u državno-pravnom smislu već općenito suborca i pomoćnika.⁵ Osim toga, Kinam za Borića kaže da je bio *egzarh dalmatske zemlje Bosne*, a pojam egzarh u bizantskoj terminologiji ne označava nezavisnog vladara.⁶ Nadalje, na Borićev vazalni odnos prema ugarskom kralju upućuje i njegova titula ban,⁷ kao i to što se u jednoj ispravi iz 1163. Borić navodi među visokim državnim dužnosnicima, prvacima ugarsko-hrvatskog kraljevstva.⁸

² Usp. Vladimir Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik* (Zagreb, 1908-1922; pretpisak: Zagreb, 1975), 84-94, 935-942, 393-394, 519, 1254; Erik Fügedi, *The Elefánthy. The Hungarian Nobleman and His Kindred* (Budimpešta, 1998), 4-6; Karbić, "Hrvatski plemićki rod", 73; Martyn Rady, *Nobility, Land and Service in Medieval Hungary* (London, 2000), 29-30.

³ Usp. Vjekoslav Klaić, *Poviest Bosne* (Zagreb, 1882, reprint: Sarajevo, 1990), 49-52; Vladimir Čorović, *Historija Bosne* (Beograd, 1940), 158-162; Marko Perojević, "Ban Borić i ban Kulin", u: *Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine 1* (Sarajevo, 1942), 201-204; Ferdo Šišić, *Poviest Hrvata za kraljeva iz doma Arpadovića (1102-1301) 1* (Zagreb, 1944), 86; Mihajlo Dinić, "Bosanska feudalna država od XII. do XV. stoljeća", u: *Historija naroda Jugoslavije 1* (Zagreb, 1953), 562; Sima Ćirković, *Istorija srednjovekovne bosanske države* (Beograd, 1964), 42-43; Anto Babić, *Iz istorije srednjovekovne Bosne* (Sarajevo, 1972), 50; Nada Klaić, "Iz problematike srednjovekovne povijesti Bosne", *Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu 14/14-15* (1978), 17-79; Ista, *Srednjovekovna Bosna. Politički položaj bosanskih vladara do Tvrtkove krunidbe (1377. g.)* (Zagreb, 1989), 62-86.

⁴ *Vizantijski izvori za istoriju naroda Jugoslavije 4* (Beograd, 1971), 51-52.

⁵ Vladimir Čorović, "Ban Borić i njegovi potomci", *Glas Srpske kraljevske akademije* 182 (Beograd, 1940), 48-49.

⁶ Egzarsi su bili upravitelji egzarhata, teritorijalnih jedinica koje su bile predstraže bizantske moći na Zapadu. Njima je bila potčinjena ne samo vojna, već i cjelokupna civilna uprava na njihovom području, ali su bili pod vrhovništvom bizantskog cara. Usp. Georgije Ostrogorski, *Istorija Vizantije* (Beograd, 1959), 98.

⁷ O tituli ban vidi: Antun Dabinović, *Hrvatska državna i pravna povijest* (Zagreb, 1990), 124-126; *Korai magyar történeti lexikon (9-14. század)* (Budimpešta, 1994), 78 i ondje navedenu literaturu.

⁸ Tadija Smičiklas i dr., *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, 18 sv. (Zagreb, 1904-1990) [dalje: CD], 2: 97-98, 396. Ovu je ispravu već ranije objavio Ivan Krstitelj Tkalić, *Povijesni spomenici zagrebačke biskupije. Monumenta historiae episcopatus Zagradiensis 1* (Zagreb, 1873), 2.

Među povjesničarima se razvila živa rasprava i o Borićevu podrijetlu. Većina autora zastupa mišljenje da je potjecao iz Požeške županije.⁹ Za razliku od njih, F. Milobar i N. Klaić Borićevom postojbinom drže Bosnu, a B. M. Nedeljković Hum.¹⁰ Priklanjam se mišljenju većine i smatram da je Borić potekao s područja Požeške županije. Tome u prilog govori činjenica da u prvim stoljećima nakon bana Borića njegove potomke i rođake, kao i njihove nasljedne posjede, nalazimo samo na ovom prostoru.¹¹ U slučaju kada bi Borić potjecao iz nekog drugog kraja bilo bi vjerojatno da i ondje srećemo njegove rođake.

U ovom radu bavim se posjedima roda Borića bana, i to u razdoblju do sredine XIV. stoljeća, to jest u periodu koji prethodi osamostaljivanju pojedinih grana ovoga roda.¹² Važnost posjeda za plemićki rod i njegove članove bila je velika. Vlasništvo nad zemljom nije pružalo samo materijalnu osnovu za život, već je s njim usko bio povezan i plemićki status obitelji i pojedinca. Shvaćanje da je plemićki status povezan s posjedovanjem zemlje u vrelima se sve jasnije izražavalo tijekom druge polovine XIII. stoljeća. Kralj Ladislav IV. je tako ustvrdio da *nobiles in Hungaria existentes tenere seu possedere possessiones suas proprias consueverunt*.¹³

Prvi poznati posjedi bana Borića i njegovih nasljednika su oni posjedi koje su Borić i njegovi potomci darovali Crkvi, te za koje saznajemo tek u vrijeme kada više nisu u rukama ovoga roda.

Prvi od njih je selo *Esdel* (Zdelja u Križevačkoj županiji).¹⁴ U ispravi kojom kralj Andrija II. 1209. uzima u svoju zaštitu templare u Dalmaciji i Hrvatskoj te zabranjuje da itko od njih zahtijeva ikakve daće, među njihovim

⁹ Usp. npr. Ćiro Truhelka, "Kolijevka i groblje prvih Kotromanića", *Nastavni vjesnik* 41 (1932/1933), 193; Perojević, "Ban Borić", 203; Lelja Dobronić, *Viteški redovi* (Zagreb, 1984), 26.

¹⁰ Usp. Franjo Milobar (A.R.), "Ban Borić. (Od prije 1150. do poslije 1163. godine)", *Nada* 5/14 (1899), 216; Klaić, *Srednjovjekovna Bosna*, 81-86; Bran. M. Nedeljković, "Postojbina prvog bosanskog bana Borića", *Istorijski časopis* 9-10 (1959), 56-65.

¹¹ Izuzetak čini posjed Sv. Martin kod Vaške koji je Borić darovao Crkvi, a koji njegov potomak Pavao potražuje sredinom XIII. stoljeća tvrdeći da pripada njegovim nasljednim zemljama. O ovom slučaju će biti riječi malo kasnije. Više o banu Boriću, vrelima koja ga spominju i stavovima o Boriću u historiografiji vidi u: Marija Karbić, *Rod Borića bana. Primjer plemićkog roda u srednjovjekovnoj Požeškoj županiji*, doktorski rad (Sveučilište u Zagrebu, 2005), 30, 36-46.

¹² O tome više vidi: Karbić, *Rod Borića bana*, 79, 97.

¹³ Usp. Rady, *Nobility, Land*, 58-59.

¹⁴ Mišljenje da je *Esdel* Zdelja iznio je već i Šišić. Usp. Šišić, *Poviest Hrvata za kraljeva iz doma Arpadovića*, 86. Kasnije ga prihvaća L. Dobronić, *Viteški redovi*, 26. Posjed Zdelja bio je smješten na obroncima Bilogore uz potok Zdelju, južno od Prodačića (današnjeg Virja). Ime se je sačuvalo u imenima naselja Zdelice Gornje i Zdelice Donje. Lelja Dobronić navodi da se Zdelja nalazila otprilike na mjestu današnjeg sela Miholjanec čijim zaseocima smatra Zdelice Gornje i Donje. Usp. Dobronić, *Viteški redovi*, 71-72; Ista, *Templari i ivanovci u Hrvatskoj* (Zagreb, 2002), 104. P. Engel navodi, pak, da se prostirala na području Zdelica

se posjedima spominje i selo Esdel, za koje se kaže da im ga je darovao ban Borić (*banus Boricius de Bosna*).¹⁵ Pritom se navodi da je ovo selo Borić templarima darovao s dozvolom kralja Stjepana, a darovanje je potvrdio kralj Bela III.¹⁶

Drugi posjed za koji se navodi da je pripadao Boriću, zemlja je sv. Martina, posjed koji se nalazio na Dravi nasuprot Vaške.¹⁷ O tome, doduše, doznajemo tek posredno, iz kasnijih zbivanja, kada na ovu zemlju, pozivajući se na to da se radi o njegovom nasljednom posjedu, sredinom XIII. stoljeća polaže pravo Pavao, jedan od potomaka Borića bana.¹⁸ Godine 1259. on, tvrdeći da je riječ o njegovu nasljednom posjedu, svojata ovu zemlju, koju je 1254. brat Rembald, veliki preceptor ivanovaca u Ugarskoj i Slavoniji, prodao zagrebačkom biskupu Filipu. Kralj Bela IV. presudio je da zemlja pripa-

Gornjih i Donjih. Vidi: Pál Engel, *Magyarország középkor végén*, PC CD-ROM (Budimpešta, 2002) [dalje: MKV]. To je preciznije budući da Zdelice Gornje i Donje nisu, kako navodi L. Dobronić, zaseoci Miholjanca, već njemu susjedna naselja. Usp. Mirko Korenčić, *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857-1971* (Zagreb, 1979), 118-122, 259-263. Miholjanec se u srednjovjekovnim vrelima spominje kao Sv. Mihael (Engel, MKV). I Šišić kaže da je Zdelja "danas Zdelice kod mjesta Mosti u Podravini" (Šišić, *Poviest Hrvata za kraljeva iz doma Arpadovića*, 86).

¹⁵ CD, 3: 87.

¹⁶ L. Dobronić smatra da se radi o Stjepanu III. nećaku Stjepana IV. (sinu njegova brata Geze II.) (Dobronić, *Viteški redovi*, 26). Šišić, pak, smatra da ne može točno odrediti o kojem se Stjepanu radi već navodi da je riječ o Stjepanu III. ili IV. (Šišić, *Poviest Hrvata za kraljeva iz doma Arpadovića*, 86). Isprava iz 1209. godine, uistinu, ne donosi nikakav podatak, koji bi nam omogućio da odredimo o kojem je Stjepanu riječ.

¹⁷ Sv. Martin odgovara selu Felsőszentmárton na obali Drave u južnoj Mađarskoj, nasuprot Vaški (Dobronić, *Viteški redovi*, 98; Engel, MKV). Crkva sv. Martina spominje se i u popisu župa zagrebačke biskupije iz 1334. godine, a župnik ove župe Petar u onom iz 1501. godine. Usp. Josip Buturac, "Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine", *Starine* 59 (1984), 92.

¹⁸ U vrelu se kaže da je Pavao sin (*filius*) Borića bana. S obzirom na vrijeme kada djeluje jedan, a kada drugi, to se ne čini mogućim. Vjerojatnije je da ovdje pojam *filius* označuje potomka. Pojmovi koji označuju rodbinske odnose nisu uvijek primjenjivani u doslovnom značenju. Zanimljiv rad posvećen ovom pitanju predstavlja članak Erika Fügedija "The avus in the Medieval Conceptual Framework of Kinship in Hungary", objavljen u: Erik Fügedi, *Kings, Bishops, Nobles and Burghers in Medieval Hungary* (London, 1986), V, 137-142. Fügedi je pokazao kako se terminom *avus*, čije je osnovno značenje "očev ili majčin otac", označavao i očevo ili majčino djelo, bilo koji predak ili predak bračnog druga (nav. dj., 138-141). Takvo korištenje ovog termina Fügedi povezuje s plemićkim statusom osoba o kojima je riječ. Ovaj se baštiniio od predaka, te je svaki plemić mogao nabrojati bar 5-6 njih. No, pritom nije bilo bitno razlikovanje među njima. Svi su oni nastavljali obiteljski niz, imali sinove i predali im obiteljski posjed, te su tako za status osobe o kojoj je riječ imali i isto značenje (nav. dj., 142). Isto razmišljanje možemo primijeniti i u slučaju pojma *filius*. Nije bilo važno je li tko sin, unuk ili praukun određene osobe, već to da je njezin potomak te tako baštiniio njenih prava, nastavak njene loze i tako u širem smislu i njen "sin". Slična je upotreba pojma djeca u hrvatskim vrelima. Ondje zbirna imenica *diet* (*dit*) obuhvaća i djecu i unuke (Karbić, "Hrvatski plemićki rod", 99). Ipak, treba napomenuti da je u velikoj većini slučajeva kada se neka osoba u našim vrelima označava kao nečiji *filius* uistinu riječ o nečijem pravom sinu.

da zagrebačkom biskupu budući da ju je on zakonito kupio.¹⁹ Ovaj slučaj nam je zanimljiv jer iz njega saznajemo da je posjed Sv. Martin, prije nego je bio u vlasništvu ivanovaca, pripadao Boriću, a vjerojatno je da im ga je upravo on i darovao.²⁰

Zanimljivo je da se ni jedan od ova dva posjeda, ni Zdelja, ni zemlja Sv. Martina, nije nalazio na području Požeške županije, u kojoj se kasnije spominju nasljedni posjedi pripadnika roda Borića bana, i u kojoj su se prema tome većinom nalazili i Borićevi posjedi. Činjenica da su Zdelja i zemlja Sv. Martina bili prostorno odvojeni od njegovih drugih zemalja, vjerojatno je i pridonijela Borićevoj odluci da upravo te posjede daruje Crkvi. Ako prihvatimo mišljenje da je Borić potekao iz Požeške županije, vjerojatno je da je ove posjede Borić dobio od kralja zbog svojih zasluga, te ih je upravo stoga što se nije radilo o zemlji koju je baštinio, izabrao kada je odlučivao koji će posjed darovati Crkvi. Takav izbor bio bi u skladu s onovremenim pravnim odredbama i praksom koje su usmjerene na očuvanje nasljednog obiteljskog vlasništva.²¹ Činjenica da Pavao tvrdi da je zemlja Sv. Martina njegov nasljedni posjed ne otklanja mogućnost da je ovaj posjed Boriću bio darovan. Taj je posjed Pavao mogao smatrati nasljednim stoga što ga je držao njegov predak Borić.

¹⁹ CD, 4: 570; 5: 135-136.

²⁰ Usp. Dobronić, *Viteški redovi*, 97-98.

²¹ Opće srednjovjekovno ugarsko i slavonsko pravo poznavalo je različite vrste vlasništva. Posjedi su mogli biti nasljedni (*bona hereditaria*), stečeni novcem (*bona empticia*) i stečeni darovanjem, uglavnom od kralja (*bona aquisita*). Mogućnost raspolaganja različitim vrstama posjeda, kako za života, tako i iza smrti, bila je različita. Općenito možemo reći da su nasljedna dobra pripadala u prvom redu muškim potomcima ostavitelja, a ako njih nije bilo njegovim rođacima. Pravo raspolaganja i nasljeđivanja darovanih posjeda bilo je određeno darovnikom, a dobrima stečenim kupovinom moglo se je slobodno raspolagati. Ipak, ovdje treba napomenuti da je u razlikovanju vrsta posjeda, kao i u mogućnostima raspolaganja njima, dolazilo do promjena tijekom vremena. O tome više vidi u: Dabinović, *Hrvatska državna*, 362-365, 379, 396-398; Lujo Margetić, *Hrvatsko srednjovjekovno obiteljsko i nasljedno pravo* (Zagreb, 1996), 279-286, 303-310. Glavno vrelo pri proučavanju općeg ugarskog i slavonskog srednjovjekovnog prava predstavlja *Tripartit*. Njegovo kritičko izdanje objavili su Sándor Kolosvári, Kelemen Óvári i Deszö Márkus pod naslovom *Werböczy István Hármaskönyve* (Budimpešta, 1897). Iako ga je početkom 16. st. sastavio István Werböczy, te se direktno odnosi tek na to razdoblje, treba naglasiti da vrijednost *Tripartita* za istraživanje ugarskog prava leži u tome što su u njemu sadržane odredbe ugarskog običajnog prava, te tako svjedoči i o ranijim razdobljima. Ipak, pri njegovu korištenju u istraživanju mora se zadržati oprez budući da treba uzeti u obzir da *Tripartit* nije odraz samo postojećeg običajnog prava već i shvaćanja njegova sastavljača Istvána Werböczyja. O *Tripartitu* vidi u: Mihajlo Lanović, *Privatno pravo Tripartita* (Zagreb, 1929); Janos M. Bak, *Königtum und Stände in Ungarn im 14.-16. Jahrhundert* (Wiesbaden, 1973), 74-79, 121-123; Martin C. Rady (ur.), *Custom and Law in Central Europe* (Cambridge, 2003). Slično razlikovanje vrsta posjeda nalazimo i u zbornicima hrvatskog običajnog prava. Poljički zakonik tako izričito razlikuje patrimonijalni posjed i stečenu imovinu. Više o karakteristikama i značenju patrimonijalnog posjeda te pravnim odredbama vezanim uz njega u hrvatskom običajnom pravu vidi u: Karbić, "Hrvatski plemićki rod", 111-115.

Treći posjed, koji je pripadao rodu Borića bana, a o kome nešto možemo reći, posjed je koji je templarima darovao Odola, unuk bana Borića. Ovaj se posjed spominje u povelji kojom Andrija II. 1210. daruje i/ili potvrđuje templarskom redu više posjeda. Za zemlje koje je darovao Odola navodi se da ih čini obrađeno i neobrađeno zemljište, šume, livade i vinogradi, ribnjaci, a na tom je posjedu bila podignuta i crkva sv. Marije.²² Važno je napomenuti da su ove zemlje pripadale nasljednim Odolinim posjedima, tj. Odola ih je, kako kaže isprava, posjedovao *iure hereditario*. Sam izvor nam direktno ne govori o kojem je posjedu riječ, te u historiografiji postoje različita mišljenja o tom pitanju. Lelja Dobronić smatra da je posjed koji je Odola darovao templarima Gora. To zaključuje na osnovi podatka da se na darovanom posjedu nalazila crkva sv. Marije, a templarsku crkvu tog titulara nalazimo u Gori.²³ Za razliku od L. Dobronić drugi autori smatraju da se je posjed koji je Odola darovao templarima nalazio u požeškom kraju. Već je Gj. Szabo zastupao mišljenje da se je posjed koji je templarima potvrđen 1210. i koji on naziva Odohila (Odola) nalazio “među Bijelim brijegom i Požegom”, istočno od Ljesnice.²⁴ Nada Klaić, također, drži da se je posjed koji je Borićev unuk Odola darovao templarima nalazio u požeškom kraju. Pritom se poziva na postojanje posjeda Odolja, u kojem se nalazi i crkva sv. Marije,²⁵ uz gornju

²² “terram ... cum ecclesia sancte Marie in medio fundata cum terris cultis et incultis, cum siluis, pratis et uineis, cum piscinis et ceteris omnibus” (CD, 3: 98). Iako se može pomisliti da je nabiranje različitih vrsta zemljišta samo formula, koja je naglašavala ukupnost posjeda, čini mi se da nije tako budući da u slučaju drugih posjeda koji se spominju u rečenoj ispravi ne nalazimo ništa slično. Vjerujem da se uistinu radilo o znatnom posjedu koji je obuhvaćao različite vrste zemljišta.

²³ Dobronić, *Viteški redovi*, 34. Preceptorat Gora prvi se put spominje 1242. godine, ali je sigurno postojao i ranije. Nije sačuvana isprava koja svjedoči kada su i kako templari stekli Goru. Crkva sv. Marije u Gori postojala je i bila u posjedu templara već u vrijeme Bele III. Ako su templari stekli Goru u vrijeme Bele III. vremenski bi bilo moguće da im ju je darovao Borićev unuk. Usp. Dobronić, *Viteški redovi*, 62; Ista, *Templari i ivanovci*, 88-89. Crkva Blažene Djevice u Gori spominje se i u popisu župa zagrebačke biskupije iz 1334. godine. Usp. Buturac, “Popis župa”, 46.

²⁴ Gjuro Szabo, “Ljesnica. Historijsko-geografska studija”, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, n. s. 10 (1908/9), 46. Rječica Ljesnica bila je pritok Save, a predstavljala je granicu između Zagrebačke i Pečujske biskupije te Križevačke i Požeške županije. Sam posjed Ljesnica nalazio se je uz nju, na teritoriju Požeške županije. Szabo smatra da rječica Ljesnica odgovara današnjim rječicama Rašaški, Slobostini i dijelu Malog Struga koji utječe u Savu. Usp. Szabo, “Ljesnica”, 42-46. Prema L. Dobronić Ljesnica je područje koje se prostire od Save preko Okučana prema Psnju (Dobronić, *Viteški redovi*, 34).

²⁵ Crkvu sv. Marije u Odolji spominje više autora. Usp. Dezső Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, 5 sv. (Budimpešta 1890-1941), 2: 419; Josip Bösendorfer, *Crlice iz slavonske povijesti* (Osijek, 1910), 145; Georg Heller, *Comitatus Poseganensis* (München, 1975), 147; Josip Buturac, *Pisani spomenici Požege i okolice 1210-1536* (Jastrebarsko, 1995), 32. O ovoj crkvi kao zadužbini Borićevića pisao je već S. Pavičić u *Hrvatskoj enciklopediji* 3 (Zagreb, 1942), 84. Točan položaj posjeda Odolja nije nam poznat. U 15. stoljeću pripadao je gradu Orljavi. Na osnovi posjeda koji se spominju kao njemu susjedni, Csánki i Bösendorfer smatraju da se nalazio u okolici Cernika i Drežnika, ili nešto istočnije kod Ivandola (na nav. mj.). Prema Buturcu nalazio se je jugoistočno od Orljavca i Rudine prema Ivandolu i Požeškoj gori (Buturac, *Pisani spomenici*, 43-44).

Orljavu, te smatra da je Odolja možda posjed koji je Odola darovao templarima. Ipak, upozorava da “zbog pomanjkanja izvornog materijala ostaje otvoreno pitanje da li su templari zaista 1210. godine došli u posjed spomenutog sela i, ako jesu, kad su ga izgubili”.²⁶ Mišljenje da je posjed koji je Odola poklonio templarima Odolja zastupa i Josip Buturac.²⁷ U novije vrijeme J. Zelić tvrdi da je posjed s crkvom sv. Marije koji je darovao Odola Ivandol,²⁸ no u Ivandolu nije poznata nikakva crkva sv. Marije. I meni samoj čini se vjerojatnim da se posjed koji je Odola darovao templarima nalazio na području Požeške županije. Tome u prilog govori i činjenica da Andrija II. ove zemlje potvrđuje templarima zajedno s Ljesnicom i njoj susjednom zemljom zvanom *Racessom*. Iako nije nužno, čini mi se vjerojatnijim da su se i zemlje, koje je darovao Odola i o kojima se govori u istoj ispravi, nalazile relativno blizu. Osim toga, budući da inače ne nalazimo spomena nasljednih posjeda Borićevih potomaka na teritoriju Gore, vjerojatnije je da se posjed koji je Odola darovao i za koji je naglasio da mu pripada *iure hereditario* nalazio na teritoriju Požeške županije, u kojoj su smješteni svi, izuzev zemlje sv. Martina, poznati nasljedni posjedi roda Borića bana.²⁹

Posjede pripadnika ovoga roda do sredine XIV. stoljeća prema smještaju na području Požeške županije možemo podijeliti u dvije grupe. Dio posjeda nalazio se na širem području sjeverno i zapadno od Slavenskog Broda, a drugi dio u zapadnom dijelu Požeške županije, na prostoru između grada Orljave³⁰ i Save.

Prvi u vrelima imenom spomenuti posjed pripadnika roda Borića bana na području oko Slavenskog Broda je Tomica. U ispravi kojom kralj Bela IV. 1244. potvrđuje posjede Bosanske biskupije prilikom opisa njihovih granica govori se i o zemlji Tolisa i njegove braće i rođaka koja se zove *Tunnicha*, a nalazi se zapadno od zemalja koje pripadaju Bosanskoj biskupiji.³¹

Postojanje posjeda koji pripadaju rodu Borića bana u kraju sjeverno od Slavenskog Broda, potvrđuju nam i druga vrela. Među posjedima koji se spominju kao nasljedni posjedi (*possessiones hereditarie*) pripadnika ovoga ple-

²⁶ Nada Klaić, “Ecclesia seu monasterium sancti Michaelis de Rudina”, *Vjesnik Muzeja požeške kotline* 4-5 (1986), 36, 42-44, 56-59.

²⁷ Buturac, *Pisani spomenici*, 32.

²⁸ Juraj Zelić, “Kamengrad u kamenskom kraju”, *Zlatna dolina* 4/1 (1998), 186. Identifikacija Ivandola s posjedom koji je darovao Odola, temelji se na podatku iz turskih poreznih popisa. U popisu iz 1540. stoji: “Selo Odolino, drugim imenom Ivan Dol”. Usp. Nenad Močanin, *Požega i Požeština u sklopu Osmanlijskog carstva* (Jastrebarsko 1997), 146. Ivandol je, kao i Odolja, pripadao orljavačkom vlastelinstvu (usp. Csánki, *Magyarország történelmi*, 2: 412; Bösendorfer, *Crtice*, 140; Buturac, *Pisani spomenici*, 43).

²⁹ Ipak, ne možemo u potpunosti isključiti mogućnost da je i u ovom slučaju posjed darovan upravo stoga što je bio udaljen od drugih posjeda roda.

³⁰ Danas Orljavac. Usp. Engel, MKV.

³¹ CD, 4: 237. O Tomici vidi: Csánki, *Magyarország történelmi*, 2: 397-398; Bösendorfer, *Crtice*, 128; Pál Engel, *Naselja Požeške županije* (rukopis) [dalje: Rukopis – Požega].

mićkog roda nalazimo i Golgovu³² i Petnju³³. Kao posjedi pripadnika ovoga plemićkog roda navedeni se posjedi prvi put spominju 1248. godine. Odola, sin Borića iz roda Borića bana, i njegova braća Čelk i Borić prodali su svoje nasljedne posjede Golgovu i Petnju palatinu Lorandu, zbog čega su protestirali njihovi rođaci Benedikt zvan Borić i njegovi sinovi. Spor je riješen nakon što je Lorand obećao da će rečene posjede, u slučaju ako ih ne bude želio zadržati, prodati Benediktu i njegovim sinovima, nakon čega je Benedikt zajedno sa sinovima odobrio prodaju.³⁴ Iz jedne kasnije isprave saznajemo da je Golgova ranije pripadala knezu Detmaru iz roda Borića bana, a Odola, Čelk i Borić dobili su je u zamjenu za svoj posjed Zapolje od Detmarove udovice Roze.³⁵

Posjedi pripadnika roda Borića bana uz rječicu Glogovicu spominju se i 1282. godine, kada se ondje kao posjed u susjedstvu Golgove i Petnje koje Matija i Ratold, sinovi bana Rolanda, prodaju Benediktu, sinu Ivanče, spominje *Poryk*, zemlja Benediktovih sinova.³⁶

Skoro dva stoljeća kasnije nalazimo potvrdu da su se na tom području nalazili posjedi potomaka Borića bana. Godine 1422. prilikom opisa granica posjeda Katarine Treutul kao njezini susjedi spominju se *nepotes Borych bani* kao vlasnici Ježevika, sela nedaleko Tomice. Vidi: Matija Mesić, "Građa mojih razprava u Radu", *Starine JAZU* 5 (1873), 110-115. Ježevik se u ovoj ispravi navodi kao *Jalsawyk/Jalsawycza*. Da se u ovom slučaju, uistinu, radi o Ježeviku, a ne o Slobodnici, koja se u ranijim vrelima spominje pod imenom *Jelsewek*, govori nam činjenica da se kao posjedi susjedni *Jalsawyku* navode Paka i Nevna. Usp. Engel, MKV; Isti, Rukopis - Požega.

³² Danas Glogovica. Usp. Csánki, *Magyarország történelmi*, 2: 409; Bösendorfer, *Crtice*, 137; Heller, *Comitatus Poseganensis*, 71; Engel, MKV; Isti, Rukopis – Požega.

³³ Naselje nije sačuvano. Nalazilo se jugozapadno od Glogovice (usp. Csánki, *Magyarország történelmi*, 2: 421; Bösendorfer, *Crtice*, 147; Heller, *Comitatus Poseganensis*, 159-160; Engel, MKV). Ime je sačuvano u imenima potoka i jezera sjeverozapadno od Slavenskog Broda.

³⁴ CD, 4: 369-370. Nasljedne zemlje kao nešto što zapravo ne pripada pojedincu nego obitelji mogle su se otuđivati samo ako je postojao jak razlog, a i tada je bila nužna suglasnost rodaka. Na osnovi ovoga prava Benedikt i njegovi sinovi mogli su osporavati prodaju Golgove i Petnje palatinu Lorandu. S obavezom da se prilikom prodaje nasljednih zemalja traži suglasnost rodaka, povezano je i pravo rođačkog prvokupa. Ovo je pravo postojalo u cijelom zapadnom kršćanstvu (uz, donekle, izuzetak Engleske). Usp. Marc Bloch, *Feudalno društvo* (Zagreb, 1958), 165; Lujo Margetić, *Srednjovjekovno hrvatsko pravo. Stvarna prava* (Zagreb-Rijeka-Čakovec, 1983), 146-148; Isti, *Srednjovjekovno hrvatsko pravo: obvezno pravo* (Zagreb – Rijeka, 1997), 346, 349-350.

³⁵ CD, 5: 94-95. Pitanje je kako je Roza mogla doći u posjed Golgove. Bilo bi za očekivati da je ova, budući da je pripadala među nasljedne zemlje roda Borića bana, iza Detmarove smrti pripala njegovim rođacima, a da je Roza, u najboljem slučaju, imala pravo uživanja ovog posjeda do smrti ili preudaje. Jedno od mogućih objašnjenja je da joj je Golgova dana u ime miraza. Iako su prema *Tripartitu* udovice imale pravo na miraz, koji se sastojao od novca i pokretnina, praksa pokazuje da se je ponekad davao i u nekretninama. Usp. Karbić, *Rod Borića bana*, 130-131.

³⁶ CD, 6: 418-419. Ovaj se posjed nalazio istočno od Glogovice. Možda na području današnjeg Podcrkavlja. Usp. Engel, Rukopis - Požega. Csánki (*Magyarország történelmi*, 2: 422) i Bösendorfer (*Crtice*, 148) navode da se nalazio sjeverozapadno od Tomice, a Heller samo da se nalazi uz Glogovicu (*Comitatus Poseganensis*, 170).

Sjeverozapadno od Slavenskog Broda kao nasljedni posjed roda Borića bana spominje se i Slatinik.³⁷ O ovom posjedu također saznajemo u trenutku kada ga pripadnici ovoga roda gube. Godine 1250. Stjepan iz roda Borića bana morao ga je predati Aleksandru, sinu Borha. Posjed je bio ošteta koju je Stjepan morao dati jer je ranio Margaretu, Aleksandrovu ženu, i ubio šest njegovih slugu.³⁸ U istom dokumentu spominju se i Stjepanovi rođaci i susjedi Berislav iz Dubovika i Lampert iz Ruševa³⁹, što upućuje na to da su i Dubovik i Ruševo pripadali rodu Borića bana.⁴⁰ Lampertov posjed u Ruševu spominje se ponovo 1251. kada ga on mijenja sa Zagrabom za posjed u Ruševu, koji je Zagrab kupio od Lampertovih rođaka.⁴¹

Zapadno od Slavenskog Broda rod Borića bana držao je i zemlje između Mrsunje i Save. Godine 1272. braća Marcel, Mihael, Višen i Vid, sinovi Benedikta, izmirile su se s Berislavom, sinom Berislava, i podijelili s njim šume koje su se nalazile između Mrsunje i Save, tako da su pola šume za uzgoj svinja i ostalo koristili Benediktovi sinovi, a pola Berislav. Mrsunju su prema tome ugovoru trebali zajednički koristiti.⁴² Nešto poslije spomenute nagodbe došlo je do diobe posjeda između ovih grana plemićkog roda Borića. Tom se prilikom s jedne strane nalaze Višen, Mihael i Vid, sinovi Benediktovi, i Benedikt i Blaž, sinovi Marcelovi, a s druge Berislav, sin Berislavov. Ovu su diobu posjeda potvrdili 1326. Jakov i Stjepan, sinovi Dežea, i Nikola, sin Nikole, unuci Berislavovi, s jedne, a Nikola Treutul s druge strane.⁴³

³⁷ U izvorima se navodi kao *Zalathnuk*, *Zalathnok*. Većina autora smatra da se nalazio na području na kojem se danas nalaze Donji i Gornji Slatinik. Usp. Csánki, *Magyarország történelmi*, 2: 426; Bösendorfer, *Crtice*, 151; Heller, *Comitatus Poseganensis*, 199. Izuzetak čini P. Engel koji ga povezuje sa Starim Slatinikom (MKV). No, i ovaj ga autor na drugom mjestu locira na područje Donjeg i Gornjeg Slatinika (Rukopis – Požega). U prilog smještaju na područje Donjeg i Gornjeg Slatinika govori i dokument o kojem će ovdje biti riječ, a koji kao Slatniku susjedna mjesta navodi Dubovik i Ruševo (usp. CD, 4: 424-425).

³⁸ CD, 4: 424-425. U ugarsko-hrvatskom kraljevstvu inače nalazimo praksu da ubojica rođacima ubijenog kao oštetu prepušta svoje posjede. Dužnost članova roda bila je zaštita rođaka i krvna osveta u slučaju da su bili ubijeni. Ta je osveta mogla biti prekinuta plaćanjem oštete. Usp. Russel Mitchell, "Ein Versuch über Fehden im mittelalterlichen Ungarn", *East Central Europe/L'Europe du Centre-Est: Eine wissenschaftliche Zeitschrift* 29/1-2 (2002), 203-211. O krvnoj osveti na području srednjovjekovne Hrvatske vidi: Karbić, "Hrvatski plemićki rod", 84-86.

³⁹ U izvorima *Horsoua*. Da se radi o Ruševu usp. Heller, *Comitatus Poseganensis*, 185; Engel, MKV; Isti, Rukopis - Požega.

⁴⁰ Na to da su Dubovik i Ruševo pripadali rodu Borića bana upućuje i činjenica da su kasnije pripadali Berislavićima Grabarskim. Usp. Matija Mesić, *Pleme Berislavića* (Slavonski Brod, 2000), 6.

⁴¹ CD, 4: 476-477.

⁴² CD, 6: 14-15.

⁴³ CD, 9: 306-307. Ovdje treba napomenuti da su diobe posjeda među članovima plemićkih rodova bile redovna pojava. No, posjede obično nisu međusobno dijelila braća, već je češće do podjela dolazilo tek među njihovim sinovima ili unucima. Osim toga, nužno je naglasiti da je bio čest slučaj da se dio posjeda podijelio, a dio zadržao u zajedničkom vlasništvu.

Jedan drugi pripadnik roda Borića bana, Petar, sin Ocolina, kupio je od Ratolda, sina Rolanda bana, zemlju Gromačnik čija je granica s jedne strane Mrsunja.⁴⁴ Gromačnik su kasnije njegovi sinovi Borić, Belud i Ivan prodali Nikoli, sinu Inoče.⁴⁵

U istočnom dijelu Požeške županije još se jedan posjed spominje u vezi s rodom Borića bana. Godine 1322. Anastazija, kćerka Petra, sina Demetrija iz roda Aba, žena magistra Detrika, sina Mihaelova, iz roda Borića bana, kupila je dio posjeda Ljeskovice *Lobsychu* od Mihaela, sina Samsona Ljeskovačkog.⁴⁶

U zapadnom dijelu Požeške županije u posjedu pripadnika roda Borića bana bilo je, kao što je malo prije, u vezi s Golgovom, spomenuto, Zapolje. Godine 1258. je Rosa, udovica kneza Detmara iz roda Borića bana, polovinu svoga predija Zapolje, koji je dobila u zamjenu za svoj predij Golgova od rođaka svoga muža Odole, Čelka i Borića, sinova Borića, dala svojoj starijoj kćerki Marijani, ženi Tome, sina Čepanova, a drugu polovinu svojoj mlađoj kćeri Martini, ženi Aleksandra, sina Petrova.⁴⁷

U posjedu pripadnika plemićkog roda Borića bana u ovom dijelu Požeške županije nalazile su se i Prvča, Višenova zemlja Zdenci⁴⁸ i *Zelnatech*.⁴⁹ Godine 1261. Petar, sin Stjepanov, prepustio je svom bratu Ivanu posjed Prvču i Višenovu zemlju Zdence u zamjenu za Ivanov posjed *Zelnatech*.⁵⁰ Pritom je rečeno da je Prvča Petrov i Ivanov nasljedni posjed te

Tako istovremeno nalazimo neke zemlje u posjedu cijelog roda, neke u posjedu pojedinih grana roda odnosno obitelji poteklih iz njih, kao i one u vlasništvu pojedinaca. Usp. npr. Rady, *Nobility, Land*, 45-48; Karbić, *Rod Borića bana*, 173-175, 179-181. Kako je Nikola Treutul došao do posjeda Benediktovih sinova nije poznato.

⁴⁴ Lajos Thallóczy – Sándor Horváth, *Alsó-Szlavóniai okmánytár (Dubicza, Orbász és Szana vármegyék). 1244-1710*, Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum, 3 (Budimpešta, 1912), 21-22.

⁴⁵ CD, 7: 152-153. O ovoj prodaji govori nam i isprava požeškog kaptola iz 1306. godine, koja je izdana na Nikolin zahtjev nakon što su u požaru izgorjele isprave koje je pohranio u franjevačkoj crkvi u Požegi. Ona sadržava i prijepis isprave iz 1281. godine (Thallóczy – Horváth, *Alsó-Szlavóniai*, 27-28).

⁴⁶ Gyula Kristó, *Anjou-kori oklevéltár 6* (Budimpešta-Szeged, 2000), 173; Magyar Országos Levéltár [dalje: MOL], DL 33516. Danas je na tom području selo Velika Londžica (usp. Csánki, *Magyarország történelmi*, 2: 416; Bösendorfer, *Crtice*, 148; Heller, *Comitatus Poseganensis*, 129; Buturac, *Pisani spomenici*, 38; Engel, MKV; Isti, Rukopis - Požega).

⁴⁷ CD, 5: 94-95.

⁴⁸ U srednjovjekovnoj Požeškoj županiji inače se spominju dva naselja s imenom Zdenci. Na mjestu jednog od njih danas se nalaze Eminovci, a na mjestu drugog Brodski Zdenci. Usp. Csánki, *Magyarország történelmi*, 2: 433; Bösendorfer, *Crtice*, 156; Heller, *Comitatus Poseganensis*, 250; Engel, MKV. Višenovoj zemlji Zdenci ne odgovara ni jedno od ovih mjesta. Moguće je da su se nalazili u okolini Mačkovca, južno od Prvče (usp. Engel, Rukopis - Požega).

⁴⁹ Moguće je da se Zelnateč nalazio na mjestu današnjeg sela Sičice (Engel, MKV; Isti, Rukopis - Požega). Heller navodi samo da se vjerojatno nalazio u okolici Cernika (*Comitatus Poseganensis*, 251).

⁵⁰ CD, 5: 200-202.

da su je dotad zajedno držali. Prvča se u vrelima ponovno spominje 1264. godine. Tada pred požeškim kaptolom Matija, brat Zavide iz roda Borića bana, zamjenjuje svoju zemlju Podvrško sa susjedom (a vjerojatno i rođakom) Nikolom, sinom Dezislava, za njegovu zemlju Prvču.⁵¹ Ovaj je dokument važan i stoga što iz njega saznajemo da je rodu Borića bana pripadalo i Podvrško.

Nikola se prvi put spominje 1261. godine, i to kao bivši vlasnik zemlje Višenove zemlje Zdenci koju Petar, sin Stjepanov, iz roda Borića bana mijenja za jedan drugi posjed sa svojim bratom Ivanom.⁵²

Ponovno se spominje i 1295. godine. Tada herceginja Tomasina, u ispravi kojom Tvrdislavu i Blažu, sinovima Grubuča iz Vrbaške županije, za zasluge daruje pola tributa luke Gradiške na Savi, navodi da druga polovica tog tributa pripada Nikoli, sinu Dezislavovu.⁵³

Jugoistočno od Podvrškog nalazio se i posjed Baničevac. Godine 1283. zabilježen je spor između dvije grane roda Borića bana - Grgura, sina Zavide, i njegovih bratića Zavide i Matije, sinova Matije, s jedne strane, te Odolinskih sinova Benedikta i Jakova, s druge strane, povezan s tim posjedom. Spor je riješen tako da su Grgur i njegovi bratići odustali od svog zahtjeva za polovinom posjeda Baničevca, te su u zamjenu uzeli posjed *Orioicha*,⁵⁴ koji su

⁵¹ CD, 5: 321-322. Za Nikolu, sina Dezislavova, nigdje nije izrijekom rečeno da pripada plemićkom rodu Borića bana, ali je to dosta vjerojatno. Premda je do posjeda u Prvči i Podvrškom mogao doći i na neki drugi način, a ne nasljedstvom, treba upozoriti da su se na tom području nalazile i nasljedne zemlje pripadnika roda Borića bana. Osim toga, ime Dezislav, ime Nikolina oca, nosi više pojedinaca iz ovoga roda. Nažalost, vrela nam ne daju više podataka. (Mišljenje da je Nikola, sin Dezislava, pripadao rodu Borića bana zastupa i Engel, Rukopis – Požega.) Iako u vrelima nemamo neposrednu potvrdu, izgleda da je ovaj Nikola predek Cerničkih, kasnijih Deževića (Dessewffyja). Potomcima Dezislava Cerničke je držao i Gábor Éble, *A cserneki és tarkeői Dessewffy család genealogiai tanulmány* (Budimpešta, 1903), 2-4. Isto je smatrao i Csánki, a njegovo je mišljenje prihvatio i S. Andrić. Usp. Stanko Andrić, "Benediktinski samostan sv. Mihovila Arkandela na Rudini", *Zlatna dolina* 4(1998) 1, 40-41. Za razliku od njih Čuk je držao da su Cernički potekli iz roda koji on naziva Bogovićima. Usp. Juraj Čuk, "Požeško plemstvo i požeška županija od doba prvih sačuvanih imena i naziva do polovice četrnaestoga vijeka", *Rad JAZU* 229 (1924), 53. Činjenica da su Cernički imali patronat nad rudinskim samostanom zajedno s obiteljima za koje izvjesno znamo da su pripadale rodu Borića bana, također bi ukazivala na pripadnost Cerničkih, pa onda i Nikole ovom rodu. O pitanju patronata nad rudinskom opatijom vidi: Karbić, *Rod Borića bana*, 188-194. Cerničke je pripadnicima roda Borića bana držao i P. Engel. Usp. Pál Engel, *Magyarország világi archontológiája 1301-1457*, 2 sv. (Budimpešta, 1996), 2: 51. Možda je ista osoba i Nikola, sin Izdislava, koji se spominje 1283. godine, kao i Nikola, koji se 1288. spominje kao susjed posjeda koji je pripadao Grguru, sinu Zavidinu (CD, 6: 428-429, 626-627).

⁵² CD, 5: 200-202.

⁵³ Imre Nagy, *Hazai okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus* 8 (Budimpešta, 1891), 361-362.

⁵⁴ Pod imenom *Orioicha* (*Oryoycha*) javlja se u vrelima i literaturi više različitih posjeda. Csánki (*Magyarország történelmi*, 2: 419-420) i Bösendorfer (*Crtice*, 145-146) govore o Orljavici na prostoru južno od Pleternice, između Save i Črnca. Heller uz ovaj toponim veže

Odola i njegova braća kupili od Nikole, Harančova sina.⁵⁵

U blizini Podvrškog nalazio se i posjed *Yelseuch*,⁵⁶ koji 1288. Grgur, sin Zavide, predaje zbog duga od 8 maraka svom bratiću Zavidi, sinu Matijinu. Iako nije nigdje rečeno da ova zemlja pripada Grgurovim nasljednim zemljama, moguće je. Na to upućuje odredba ugovora u kojoj je rečeno da će u slučaju da netko otme ovaj posjed od Zavide, a Grgur mu ne bude mogao pomoći, Grgur Zavidi dati druge zemlje iz svojih nasljednih posjeda.⁵⁷

Sjeveroistočno od Podvrškog pripadnicima roda Borića bana pripadala je Koprivna.⁵⁸ Godine 1349. dio posjeda Koprivna držali su Nikola i Juraj, sinovi Mihaela, Odolina sina. Oni se spominju kao susjedi posjeda rudinske opatije u Koprivni.⁵⁹

Osim ovih posjeda, u zapadnom su dijelu Požeške županije pripadnici roda Borića bana držali još neke posjede. O tome nam govori isprava iz 1279. koja svjedoči da je Grgur, sin Zavide, mijenjao s Jurjem, opatom Rudine, neke zemlje. Grgur je tom prilikom rudinskom samostanu u zamjenu za posjed Lipine⁶⁰ dao svoj posjed Vučjak.⁶¹

Nedaleko Požege pripadnici roda Borića bana posjedovali su posjede Brestovac Požeški i Sveti Martin,⁶² ali ih je već prije 1273. kupio od njih župan Bach.⁶³

Kao što se vidi iz svega gore navedenog, skoro svi posjedi plemićkog roda Borića bana do sredine XIV. stoljeća nalazili su se na prostoru Požeške županije. Pritom su bili grupirani u dvije skupine. Prva od njih nalazila se u

današnje naselje Oriovčić, sjeverno od Slavonskog Broda, i Kuzmicu, sjeverozapadno od Pleternice i istočno od Požege (*Comitatus Poseganensis*, 119-120, 151-152). Engel navodi četiri mjesta koja se u vrelima javljaju pod ovim imenom. Prvo odgovara današnjem Gornjem, Donjem i Srednjem Lipovcu, na jug od Pleternice; drugo Kuzmici; treće Sinlijama, jugoistočno od Podvrškog; a četvrto Šnjegaviću, sjeveroistočno od Podvrškog (Rukopis - Požega). U našem slučaju radi se o Šnjegaviću, budući da se u opisu granica spominje da graniči sa Sv. Mihaelom (Rudinom).

⁵⁵ CD, 6: 428-429. Dio posjeda *Orioicha* kupio je i Nikola, sin Izdislava, za kojeg je prije napomenuto da je možda ista osoba kao i Nikola, sin Dezislava.

⁵⁶ *Yelseuch* danas ne postoji. Nalazio se je uz Orljavicu, na prostoru između Sinlija i Ruševca. Usp. Engel, Rukopis - Požega.

⁵⁷ CD, 6: 626-627.

⁵⁸ Danas Koprivna Požeška (usp. Csánki, *Magyarország történelmi*, 2: 415; Bösendorfer, *Crtice*, 142; Engel, MKV).

⁵⁹ CD, 11: 515.

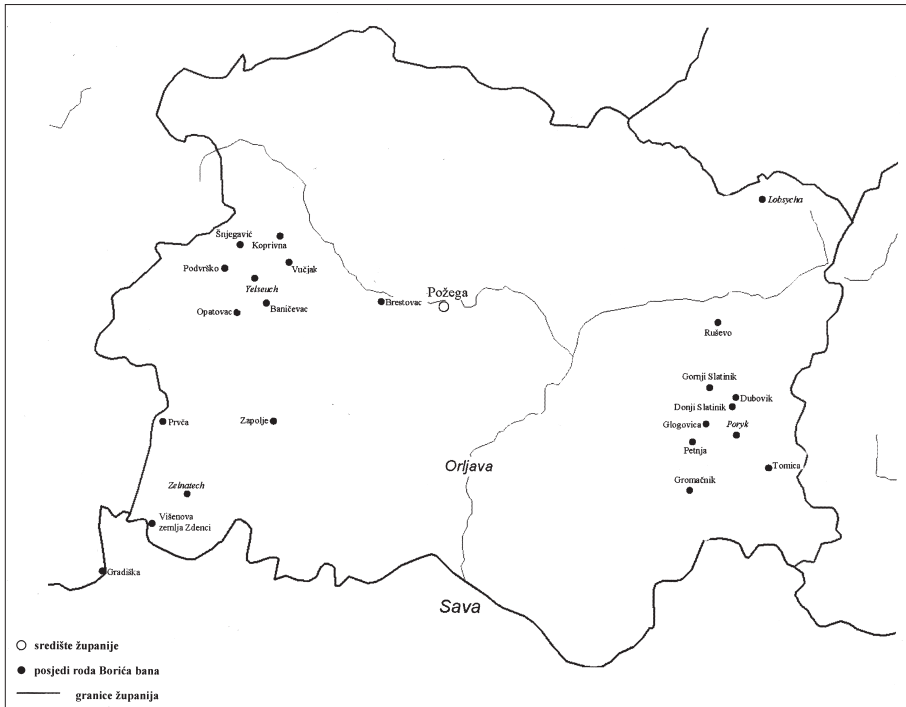
⁶⁰ Lipina je današnji Opatovac. Kasnije nazivana i Gornjom Lipinom. Treba je razlikovati od Donje Lipine (današnje Ljupine). Usp. Engel, Rukopis - Požega; Isti, MKV.

⁶¹ CD, 6: 321-322. Vučjak je danas Vučjak Čečavački. Usp. Engel, Rukopis - Požega; Isti, MKV.

⁶² Sv. Martin danas ne postoji, ali je iz vrela jasno da se nalazio uz Brestovac. Usp. Engel, Rukopis - Požega.

⁶³ MOL, DL 834.

istočnom, a druga u zapadnom dijelu županije. Različite grane ovoga plemićkog roda držale su posjede na istoku odnosno na zapadu, što nam posredno svjedoči o prvoj podjeli posjeda među pripadnicima ovoga roda, moguće sinovima ili unucima samog Borića, koja nam na drugi način nije zabilježena u vrelima.

Posjedi roda Borića bana do sredine XIV. stoljeća

Summary

LANDED ESTATES OF THE NOBLE LINEAGE OF BORIĆ BAN UNTIL THE MIDDLE OF THE 14TH CENTURY

This paper deals with the landed property of the descendants of Borić Ban, one of the most important noble lineages in the area of today's Slavonia. We analysed their land domains ever since the first documented occurrence of the descendants in the second half of the 12th century up until some branches of the lineage became independent in the middle of the 14th century. Research has shown that almost all the property of the noble descendants of Borić Ban until the middle of the 14th century were located in the area of Požega County. The exceptions would be lands donated by Ban Borić to the Church, namely Zdelja, the land of St. Martin, and the river port Gradiška, half of whose revenues were enjoyed by Nikola, son of Dezislav, and which belonged respectively to the Križevci County (Zdelja and Gradiška) and to the Somogy County (land of St. Martin). The lands of Borić Ban's descendants in the Požega County were largely assembled into two groups. The first group was located in the eastern, and the other in the western part of the County. In the east the properties spread over the area north and west of Slavonski Brod, and in the West they spanned the area between the castle of Orjava and the Sava. Besides, members of Borić Ban's lineage also held in possession Brestovac and St. Martin not far away from Požega, and also *Lobsyscha* in the northeastern part of Požega County. Different branches of this noble lineage held possessions in the east and the west of the County, which provides direct evidence of the first division of landed property among members of this lineage, which probably took place between the sons or grandsons of Borić Ban himself, and which was not documented otherwise.

(prijevod sažetka: Gabrijela Buljan)

Key words: Borić Ban's descendants, noble lineage, land possessions, Požega county, the Middle Ages.